

MIGUEL ÁNGEL
ASTURIAS

Traducere de
Ioana-Gabriela Dumitrescu

DOMNUL
PREȘEDINTE

PREMIUL
NOBEL
pentru
literatură

*Una dintre cele mai originale
creații literare din America Latină.*

MARIO VARGAS LLOSA “

I. La Poarta Domnului

...Luminează, lume de lumină sacră, Lucifer de piatră-acră!
Ca un țiuit în urechi stăruia sunetul clopotelor care chemau
la rugăciune, dubla neliniște a luminii în umbră, a umbrei
în lumină. Luminează, lume de lumină sacră, Lucifer de
piatră-acră, hai peste putregai! Luminează, lume de lumină
sacră, hai peste putregai, Lucifer de piatră-acră! Luminează,
luminează, lume de lumină sacră..., lume..., luminează...,
luminează, lume de lumină..., luminează, lume...!

Milogii se târau pe lângă taverne, pierduți în umbra
Catedralei înghețate. Se îndreptau spre Piața Mare, pe străzi
largi ca niște fluvii, în timp ce orașul rămânea în urmă,
singur-singurel.

Noaptea îi strângea laolaltă, pe măsură ce strângea și ste-
lele. Se adunau să doarmă la Poarta Domnului, fără să aibă
în comun altceva decât mizeria. Se înjurau, se jigneau prin-
tre dinți, cu ranchiuna dușmanilor care caută ceartă, de multe
ori ajungeau să se înghiontească, ba chiar să se trântescă la
pământ. Tot tăvălindu-se, se scuipau furioși și se mușcau. Perna
și încrederea lipseau mereu în această familie înrudită la groapa
de gunoi. Se culcau separat, fără să-și scoată hainele, și dormeau
ca hoții, cu capul pe sacul în care își țineau bogățiile: resturi de
carne, pantofi ruși, mucuri de lumânare, câte o mână de pilaf
învelită în vreun ziar vechi, portocale și banane de mult trecute.

Îi vedeai pe treptele Porții, întorși cu fața către zid: ba își numărau banii, mușcând monedele de nichel să vadă dacă nu sunt false, ba vorbeau singuri, trecând în revistă proviziile de mâncare și de război, fiindcă la război plecau pe străzi, înarmați cu pietre și iconițe, ba înfulecau pe ascuns câte un colț de pâine goală. Niciodată nu se zvonise că s-ar fi ajutat între ei; zgârciți cu resturile lor, ca toți cerșetorii, mai repede le aruncau la câini decât să le dea tovarășilor de suferință.

După ce mâncau și legau banii cu șapte noduri într-o batistă prinsă în dreptul buricului, se trânteau pe jos și se cufundau în vise agitate, triste; coșmaruri în care le defilau pe dinaintea ochilor porci hămesiți, femei costelive, câini schilodiți, roți de căruță și stafii de preoți care intrau în Catedrală într-o procesiune funerară, urmând o panglică de lună crucificată pe tibii înghețate. Uneori, în toiul visului, îi trezeau țipetele unui idiot care se simțea pierdut în Piața Mare. Alteori, hohotele de plâns ale unei oarbe care visa că e acoperită de muște și atârnată într-un cui, precum carnea la măcelărie. Uneori, pașii unei patrule care târa, lovindu-l din când în când, câte un prizonier politic, urmat de femei care ștergeau dârele de sânge cu batiste ude de lacrimi. Alteori, sforăitul unui infirm răpciugos sau respirația unei surdomute însărcinate care plângea de frică pentru că simțea un copil în pânțece. Însă țipătul idiotului era cel mai trist. Rupea cerul în două. Era un țipăt lung, sugrumat, care nu părea a fi de om.

Duminica, se iveră în sânul acestei comunități stranie un bețiv care, pe jumătate adormit, striga după mama lui, plângând ca un copil. Când auzea cuvântul *mamă*, care în gura bețivului era și ocară și tânguire, idiotul se ridica în capul oaselor și se uita în toate părțile, de la un capăt al Porții la

celălalt. Odată trezit de-a binelea – și odată treziți și cei din jur din cauza țipetelor lui –, începea să plângă de frică și plânsetele i se amestecau cu ale bețivului.

Lătrau câini, se auzeau voci, iar cei mai arțăgoși se ridicau în picioare, întezind zarva ca să-l facă să tacă. Să tacă din gură, altfel vine poliția. Dar poliția nu se apropia de bunăvoie. Niciunul dintre cerșetori nu avea cu ce să plătească amenda. „Trăiască Franța!“ striga Labă-lipsă în toiul țipetelor și zbate-rilor idiotului. Acesta ajunsese bătaia de joc a milogilor din cauza șchiopului hâtru și nerușinat care, în nopțile din cursul săptămânii, îl imita uneori pe bețiv. Labă-lipsă îl imita pe bețiv, iar Momâie – așa îl porecliseră pe idiot –, care părea mort când dormea, învia la fiecare țipăt. Nu ținea seama de formele culcate, înfofolite în bucăți de pături, care, văzând că e pe jumătate nebun, îi aruncau vorbe grosolane, însoțite de râsete stridente. Cu privirea departe de fețele monstruoase ale tovarășilor săi, fără să vadă, să audă sau să simtă, istovit de plâns, adormea; îl trezea însă glasul lui Labă-lipsă, cu refrenul din fiecare seară:

– Mamăăă!

Momâie deschidea ochii de-ndată, ca omul care s-a visat căzând în gol; cu pupilele din ce în ce mai dilatate, se chircea tot, suflet rănit, și începeau să-i curgă lacrimile. Apoi adormea treptat, doborât de somn, corpul îi devenea păstos, iar neliniștile rămâneau ecou în conștiința frântă.

Dar când să-l ia somnul, chiar în clipa în care îl lua somnul, îl trezea glasul altei bulendre vorbitoare:

– Mamăăă!

Era glasul lui Văduvă, mulatrul degenerat care, printre hohote de râs, țuguindu-și buzele ca o femeie bătrână, continua:

– ...Maica milei, speranța noastră, Domnul să te bucure, către tine strigăm, surghiuniții care cad de proști...¹

Idiotul se trezea râzând, parcă îl distrau și pe el necazul, foamea, sufletul și lacrimile care îi năvăleau printre dinți. Milogii prindeau din zbor ho-ho-ho-hotele de răs, din zbor, din zbor... ho-ho-ho-hotele... Un burtos cu mustățile murdare de tocană rămânea fără suflu, un chior care se lovea cu capul de zid, ca un țap, făcea pe el de răs, orbii protestau că nu se poate dormi cu atâta tărâboi, iar Țânțar, un orb fără picioare, comenta că numai afemeiații se distrează așa.

Pe orbi îi auzeau fără să-i asculte, iar pe Țânțar nici măcar nu-l auzeau. Cine să ia în seamă laudăroșeniile lui? „Eu am copilărit într-o cazarmă de artilerie, unde loviturile catârilor și ale șefilor m-au făcut om cu funcție de cal, și asta m-a ajutat de tânăr să-mi car flașneta pe străzi! Eu mi-am pierdut vederea la o beție fără să știu cum, piciorul drept la altă beție fără să știu când și celălalt picior la altă beție, călcat de mașină, fără să știu unde!“

Din poveștile cerșetorilor, se răspândise în oraș vestea că Momâie își iese din minți ori de câte ori se pomenește despre mama sa. Nefericitul străbătea străzi, piețe, curți și maidane, încercând să scape de plebea care, oriunde și oricând, îi striga, ca un blestem din cer, cuvântul *mamă*. Căuta adăpost în case, dar îl dădeau afară câinii sau servitorii. Era alungat din lăcașuri de cult, din prăvălii, de peste tot, fără să-i pese nimănui de istovirea lui de animal sălbatic sau de ochii care, în ciuda necuprinderii, implorau iertare.

1 Adaptare ironică a unui fragment din rugăciunea catolică *Bucură-te, Regină*.

Orașul mare, mult prea mare pentru istovirea lui, devenea din ce în ce mai mic pentru tulburarea care punea stăpânire pe el. După nopți de groază urmau zile de năpăstuire, în care lumea îl hărțuia, strigându-i: „Momâiață, duminică te-nsori cu maică-ta..., baba..., cafteală..., omor și turbare!“ Și nu se mulțumeau cu atât, îl loveau și îi smulgeau hainele de pe el. Urmat de un alai de pici, se refugia în cartierele sărace, însă acolo soarta îi era și mai potrivnică; acolo, unde toți erau în pragul mizeriei, nu doar că îl insultau, ci, văzându-l că aleargă înapăimântat, aruncau în el cu pietre, șobolani morți și cutii de conserve goale.

Dintr-un astfel de cartier urcă într-o bună zi spre Poarta Domnului, cu o rană în frunte, fără pălărie, târând de coadă un zmeu pe care i-l legaseră la spate în chip de petic. Îl speriau umbrele zidurilor, pașii câinilor, frunzele care cădeau din copaci, huruitul dezordonat al vehiculelor... Când ajunse la Poartă, era aproape întuneric, iar cerșetorii, întorși cu fața către zid, își numărau și renumărau câștigurile. Labă-lipsă își regla conturile cu Țânțar, surdomuta își pipăia pânțele inexplicabil de umflate și oarba se legăna în vis, atârnată într-un cui și acoperită de muște, precum carnea la măcelărie.

Idiotul se prăbuși pe jumătate mort; nopți la rând nu închisese un ochi, zile la rând nu-și odihnise picioarele. Tăcuți, cerșetorii se scărpinau de purici. Nu puteau să doarmă, atenți la pașii jandarmilor care străbăteau piața slab luminată și la bătăile de armă ale santinelor, fantome înfășurate în pele-rine cu dungi. De la ferestrele cazărmilor învecinate, acestea vegheau pe picior de război, ca în fiecare noapte, la liniștea

Președintelui Republicii¹. Nu se știa unde își are domiciliul, pentru că locuia în afara orașului, în mai multe case deodată; cum doarme, pentru că se spunea că stă lângă telefon, cu un bici în mână; și la ce oră se culcă, pentru că prietenii săi asigurau pe toată lumea că nu doarme niciodată.

Prin Poarta Domnului trecu o formă nedeslușită. Milogii se chirciră ca niște viermi. La scârțâitul cizmelor soldățești nu răspunde decât cârâitul unei păsări sinistre, în noaptea întunecată, navigabilă, fără sfârșit...

Labă-lipsă căscă ochii. În aer plutea amenințarea unui sfârșit de lume. Îi zise bufniței:

– *Hualí, hualí*², fă-ți de cap... nu te-nghit nici fără piele, împielițato!

Țânțar își căuta fața cu mâinile. Atmosfera durea ca înainte de cutremur. Văduvă își făcea semnul crucii între orbi. Numai Momâie dormea buștean, ca niciodată, și sforăia.

Forma se opri, cu fața schimonosită de un râset. Se apropie tiptil de idiot și, în glumă, îi strigă:

– Mamăăă!

Atât apucă să spună. Momâie țâșni în picioare și se aruncă asupra sa, fără ca forma să aibă timp să scoată armele. Idiotul

1 Personajul Președintelui, fără nume în carte, este inspirat de dictatorul Manuel Estrada Cabrera (1857–1924), care, timp de 22 de ani, a controlat Guatemala prin opresiune, cu ajutorul armatei și al poliției politice. De asemenea, personajul are trăsături care amintesc de dictatorul Jorge Ubico Castañeda (1878–1946).

2 Strigăt de bucurie amestecată cu frică, preluat de autor din *Popol Vuh*, scriere anonimă în limba quiché care prezintă mitologia și istoria poporului omonim, fiind totodată principala sursă de informații despre civilizația maya. Populația quiché, ramură a mayașilor, era răspândită mai ales în zona înaltă a Guatemalei de astăzi.

îi înfipse degetele în ochi, îi sfâșie nasul cu dinții și o lovi cu genunchii între picioare până o lăsa fără suflare.

Cerșetorii închiseră ochii îngroziți, iar bufnița trecu din nou pe deasupra lor, în timp ce Momâie o lua la goană pe străzile întunecate, în culmea înspăimântătoare a nebuniei.

O forță oarbă tocmai îi luase viața colonelului José Parrales Sonriente, zis și Omul cu catârul.¹

Se iveau zorii.

1 Porecla lui Wenceslao Chacón, Inspector General al Poliției recunoscut pentru cruzime și unul dintre favoriții lui Cabrera. Când ieșea Președintele, Chacón mergea înainte, călare pe un catâr sprinten, acesta fiind semnalul pentru populație că nu se mai poate trece.

II. Moartea lui Țânțar

Soarele poleia acoperișurile boltite ale Secției a Doua de Poliție, prin fața căreia trecea din când în când câte cineva, Capela Protestantă, unde se deschidea uneori câte o ușă, și o clădire din cărămidă, pe care o construiau masonii. La Secție, în curtea unde părea că plouă mereu, pe băncile de piatră de pe coridoarele întunecate, îi așteptau pe deținuți grupuri de femei desculțe, cu micul dejun în coșuri așezate ca în hamac pe jupoanele lor întinse între genunchi. Le înconjurau ciorchini de copii – cei mai mici rămâneau lipiți de sânii lăsați, cei mai mari reprezentau o amenințare pentru pâinea din coș ori de câte ori căscau. Femeile își povesteau necazurile cu glas scăzut, plângând întruna și ștergându-și lacrimile cu câte un colț de șal. O bătrână cu ochi mari, cuprinsă de friguri și scaldată toată în lacrimi, tăcea, parcă ar fi dat de înțeles că necazul ei de mamă este mai amar. Răul nu avea leac în viața pământescă și, în acel loc de așteptare funest, unde se găseau doar doi-trei copăcei neîngrijiți, un puț fără apă și polițiști spalăciți care își curățau cu salivă grumajii de celuloid, femeilor nu le rămânea decât Puterea lui Dumnezeu.

Un jandarm metis trecu prin fața lor, târându-l pe Țânțar. Fusese prins în colț la Școala Catolică și acum era tras de mâini, ceea ce îl făcea să se legene ca o maimuță. Însă femeile nu băgară de seamă comicăria – scopul lor era să spioneze pe

gaura cheii, fiindcă dintr-o clipă în alta urma să intre micul dejun și să primească vești de la deținuți: „Ziceee... să nu plângi, că deja e mai bine! Ziceee... să-i aduci de vreo patru gologani alifie de păduchi, de cum deschide la farmacie! Ziceee... că nu poate fi adevărat ce i-ai transmis prin vărusa! Ziceee... că trebuie să-i cauți un apărător și că mai bine vorbești cu un jurist, fiindcă ăștia nu-ți iau atât de mult ca avocații! Ziceee... să-ți spun să nu mai faci urât, că nu-s femei acolo cu ei ca să fii geloasă, că zilele trecute au adus între ei un bărbat din ăia... dar imediat și-a găsit iubit! Ziceee... să-i trimiți de vreo doi gologani niște laxativ, fiindcă nu mai poate să se ușureze! Ziceee... că puțin îi pasă dacă vinzi dulapul!“

– Hei, omule! protesta Țânțar împotriva tratamentului aplicat de polițai. Da’ știu că n-ai milă deloc! Sigur, pentru că sunt sărac! Sărac, dar cinstit... Și nu sunt copilul tău, auzi? Nici marioneta ta și nici vreun înapoiat, ca să mă duci în halul ăsta! Așa ne-au prins și ne-au cărat la Adăpostul de Cerșetori, ca să dea bine în fața americanilor! Ce păcăleală! Ce-i lipsește chelului? Tichie de mărgăritar! Și nici măcar nu te tratează bine... Până să vină băgăciosul ăla de Mister Nos¹, ne-au ținut trei zile fără mâncare, cocoțați la ferestre, îmbrăcați în halate ca nebunii...

Milogii prinși erau duși direct într-una dintre celulele foarte strâmte și întunecate cunoscute drept „Cele trei Marii“. Țânțar intră târâș, ca un rac. Sufocat de zgomotul zăvoarelor cu colți ca de lup și de înjurăturile gardienilor, care duhneau a jilăveală și a chiștoace, glasul lui căpătă volum în beciul boltit:

1 Referire la Philander C. Knox, Secretar de Stat al SUA care a vizitat Guatemala în martie 1912.

– Vai de noi, câți copoi! La mulți ani, câți curcani! Domnul ban să mă ajute!...

Tovarășii săi lăcrimau ca niște animale răpciugoase. Îi chinuiau întunericul, pe care îl simțeau lipit de ochii lor pe veci, frica – se aflau în locul unde atâția ca ei suferiseră de foame și de sete până muriseră – și groaznica presimțire că vor fi transformați în săpun de rufe, ca niște potăi, sau că vor fi scurtați de cap și dați de mâncare la polițiști. Fețele antropofagilor, luminate ca felinarele, înaintau prin întuneric, cu obrăjii ca bucele, cu mustăți ca niște bale de ciocolată...

În aceeași celulă se găseau un student și un paracliser.¹

– Domnule, dacă nu mă înșel, dumneavoastră ați fost primul aici. Dumneavoastră și cu mine, nu-i așa?

Studentul vorbise ca să spună ceva, ca să scape de nodul de spaimă din gât.

– Cred că da, răspunse paracliserul, încercând să deslușească în întuneric chipul celui care îi vorbea.

– Păi, voiam să vă întreb de ce ați fost arestat...

– Din motive politice, zic ei...

Studentul se cutremură de sus până jos și abia îngăimă:

– Și eu la fel...

Cerșetorii își căutau de jur împrejur nelipsitul sac cu provizii, însă în biroul comisarului-șef li se luase tot, până și din buzunare, ca să nu intre nici măcar cu un băț de chibrit. Ordinele erau stricte.

– Și care sunt acuzațiile? continuă studentul.

1 Studentul este considerat o transpunere autobiografică a lui Asturias, arestat în mai 1919, împreună cu alți studenți, în urma unei reprezentări teatrale.

– Dar nu există acuzații, credeți-mă; sunt aici dintr-un ordin de sus!

Spunând acestea, paracliserul își frecă spatele de peretele zgrunțuros, să alunge puricii.

– Erați...

– Nimic! îl întrerupse paracliserul, indispus. Nu eram nimic!

În clipa aceea scârțâiră balamalele ușii, care se întredeschise pentru a face loc unui alt cerșetor.

– Trăiască Franța! strigă Labă-lipsă din prag.

– Am fost arestat..., începu să mărturisească paracliserul.

– Trăiască Franța!

– ...Pentru o infracțiune pe care am comis-o dintr-o simplă greșeală. Închipuiți-vă că m-am dus la ușa bisericii unde sunt paracliser și, în loc să dezlipesc un anunț legat de novena Fecioarei, am luat anunțul care anunța jubileul mamei Președintelui!

– Dar cum s-a aflat? murmură studentul, în timp ce paracliserul își stăvilea plânsul cu buricele degetelor, strivindu-și lacrimile în ochi.

– Habar n-am... Ghinionul meu... Cert e că m-au prins și m-au dus în biroul comisarului-șef, care mi-a dat două palme și a ordonat să fiu închis în celula asta, în regim de izolare. Ca revoluționar.

Cerșetorii plângeau de frică, de frig și de foame, înghesuți în întuneric. Nu-și vedeau nici mâinile. Din când în când intrau în letargie și printre ei circula, căutând parcă ieșirea, respirația surdomutei însărcinate.

Nu se știe la ce oră, poate la miezul nopții, fură scoși din temniță. Trebuia investigat un asasinat politic, după cum

îi informă un dolofan cam turtit, cu tenul palid și plin de riduri, pleoapele căzute și mustățile netezite neglijent peste buzele groase. În încheiere, acesta îi întrebă pe toți și pe fiecare în parte dacă știi cine este autorul sau cine sunt autorii asasinatului de la Poartă, comis în noaptea precedentă și a cărui victimă fusese un colonel al Armatei.

Încăperea în care fuseseră mutați era luminată de o lampă cu franjuri, a cărei lumină slabă părea că răzbate prin perdele de apă. Unde erau obiectele? Unde era peretele? Unde era stema, mai redutabilă decât fălcile unui tigru, unde era cartușiera polițistului?

Răspunsul neașteptat al cerșetorilor îl făcu să sară de pe scaun pe procurorul militar, cel care îi interoga.

– Mie să-mi spuneți adevărul! strigă el, lovind cu pumnul în masa care îi servea drept birou și arătându-și ochii de bazi-lisc din spatele ochelarilor de miop.

Pe rând, cerșetorii repetară că autorul asasinatului de la Poartă este Momâie și relatară, cu glasuri de suflete chinuite și cu lux de amănunte, crima pe care o văzuseră cu ochii lor.

La un semn al procurorului, polițiștii care trăgeau cu urechea după ușă începură să-i lovească pe milogi și îi împinseră într-o sală goală. De grinda aproape invizibilă atârna o funie lungă.

– Idiotul a fost! striga primul năpăstuit, în încercarea de a scăpa de tortură cu adevărul. Domnule, idiotul a fost! Idiotul a fost! Vă jur pe ce-am mai sfânt că a fost idiotul! Idiotul! Idiotul! Idiotul!!! Momâie ăla! Momâie! Ăla! Ăla! Ăla!

– Așa v-au învățat să-mi spuneți, dar la mine nu merge cu minciuna! Adevărul sau moartea! Așa să știi! Ai auzit? Să-ți între bine-n cap dacă nu știi!

Vocea procurorului se pierdea, ca sângele prelins, în urechea nefericitului. Atârnat de degetele mari de la mâini, omul nu putea atinge podeaua și striga neîncetat:

– Idiotul a fost! A fost idiotul! Vă jur pe ce-am mai sfânt că a fost idiotul! Idiotul a fost! Idiotul a fost! Idiotul a fost!... Idiotul a fost!

– Minți! spuse procurorul, apoi rămase tăcut câteva clipe. Minți, păcăliciule! Îți spun eu, să vedem dacă îndrăznești să negi, cine l-a asasinat pe colonelul José Parrales Sonriente. Îți spun eu acum... Generalul Eusebio Canales și avocatul Abel Carvajal!

Urmă o tăcere de gheață; apoi un icnet, încă unul și, în cele din urmă, un da... Când slăbiră funia, Văduvă căzu cu fața în jos, fără cunoștință. Obrajii mulatrului, uzi de sudoare și de lacrimi, păreau a fi cărbuni înmuiați de ploaie. În continuare fură interogați tovarășii săi, care tremurau precum câinii otrăviți pe stradă de poliție. Cu toții declarară ce spusese procurorul, în afară de Țânțar. Acesta afișa un rictus de spaimă și de scârbă. Îl atârnară de degete, pentru că de la nivelul soluului – unde era deja pe jumătate îngropat, așa cum arată toți oamenii fără picioare – afirma că tovarășii săi mint când acuză niște străini de o crimă pentru care singurul responsabil este idiotul. Procurorul prinse cuvântul din zbor:

– Responsabil! Cum îndrăznești să spui că un idiot este responsabil? În așa hal să minți? Responsabil, un iresponsabil!

– Asta să v-o spună el...

– Se cere altoit! sugeră un polițist cu voce de femeie și imediat un altul îl biciui peste față pe Țânțar.

– Spune-mi adevărul! urlă procurorul în timp ce biciul răsuna pe obrajii bătrânului. Adevărul sau rămâi spânzurat aici toată noaptea!

– Nu vedeți că sunt orb?

– Atunci neagă că a fost Momâie...

– Nu, fiindcă ăsta-i adevărul și am tupeu!

Două lovituri de bici îi sparseră buzele...

– Ești orb, dar auzi. Spune-mi adevărul, declară ce au declarat și ceilalți!

– De acord, spuse Țânțar cu glas stins și procurorul se văzu deja învingător. De acord, înfumurat prost, Momâie a fost...

– Cretinule!

Insulta procurorului se estompă în urechile acelei jumătăți de om care nu avea să mai audă niciodată. Când slăbiră funia, cadavrul – mai precis toracele, fiindcă îi lipseau ambele picioare – căzu la pământ ca un pendul desprins.

– Păcălici bătrân, nu ne-ar fi folosit la nimic declarația lui, fiindcă era orb! exclamă procurorul, trecând pe lângă cadavru.

Și plecă în grabă să-i raporteze Domnului Președinte primele demersuri din cadrul procesului, într-o trăsură hodorogită trasă de doi cai slabi, ale cărei felinare luminau cu ochii morții. Polițiștii îl azvârliră pe Țânțar într-o căruță care căra gunoiul și care avea să-l ducă la cimitir. Începeau să cânte cocoșii. Cerșetorii eliberați reveneau pe străzi. Surdomuta plângea de frică pentru că simțea un copil în pânțece...

III. Fuga lui Momâie

Momâie fugi pe străzile ca niște intestine înguste și întortocheate ale suburbiilor. Țipetele sale necontrolate nu tulburară nici respirația cerului, nici somnul locuitorilor, egali în oglinda morții, dar inegali în lupta pe care aveau să o reia la răsăritul soarelui. Unii nu aveau nici minimumul necesar, fiind siliți să trudească pentru a-și câștiga pâinea, celorlalți le prisosea totul în privilegiatul domeniu al trândăviei: prieteni de-ai Domnului Președinte, proprietari de imobile – patruzeci-cincizeci de imobile –, creditori care aplicau dobânzi lunare de nouă-zece procente, birocrați care ocupau șapte-opt posturi publice, exploatare ai celor mai diverse resurse – concesiuni, fonduri de binefacere, diplome, tripouri, cocoși de luptă, indieni, fabrici de spirtoase, bordeluri, taverne și ziare subvenționate.

Sângerarea zorilor mânjea buza pâlniei pe care munții o formau în jurul orașului, răspândit în vale ca mătreața. Pe străzi, adevărate tuneluri de umbră, treceau primii muncitori spre serviciu, fantome în vidul lumii recreate la fiecare răsărit. Câteva ore mai târziu îi urmau funcționărașii, subalternii, slujbașii și studenții. Abia pe la unsprezece, când soarele era deja sus, ieșeau și marii domni, să plimbe micul dejun ca să li se facă foame de prânz sau să viziteze un prieten influent ca să cumpere împreună, de la profesori înfomețați, drepturile asupra salariilor întârziate, la jumătate din valoarea lor.

Când străzile erau încă în umbra subpământeană, liniștea era tulburată de zgomotul ca de pănuși al jupei apretate purtată de femeia din popor. Porcăreasă, lăptăreasă, precupeață, mățăreasă, trăgea neobosită sfori pentru a-și susține familia și se trezea dis-de-dimineață ca să o scoată la capăt. Când în lumină se întrepătrundeau rozul și albul ca într-o floare de begonie, se auzeau pașii mărunți ai salariatei costelive, disprețuită de doamnele elegante care ieșeau din camerele lor abia după ce soarele încălzea bine pământul. Ele nu făceau decât să se dezmoștească pe coridoare, să le povestească servitoarelor ce au visat, să judece trecătorii, să mângâie pisica, să citească ziarul sau să se privească în oglindă.

Pe jumătate în lumea reală, pe jumătate în vis, Momâie alerga urmărit de câini și de săgețile unei ploii mărunte. Alerga fără țintă, înspăimântat, gâfâind cu gura deschisă, cu limba scoasă acoperită de mucii, cu brațele în sus. Pe lângă el, de o parte și de alta, treceau uși și alte uși și uși și ferestre și uși și ferestre... Uneori se oprea brusc și își acoperea fața cu mâinile, să se apere de stâlpii de telegraf. După ce se asigura că sunt inofensivi, râdea în hohote și pornea mai departe, ca un om care evadează dintr-o închisoare ale cărei ziduri de ceață se îndepărtează tot mai mult pe măsură ce aleargă.

În suburbii, unde se revarsă orașul, se prăbuși peste un maldăr de gunoi, ca și când ar fi ajuns în sfârșit în pat, și adormi. Groapa de gunoi era acoperită cu dantele de copaci uscați, împodobiți cu vulturi. Văzându-l inert, păsările negre coborâra fără să-l scape din ochii albastrui și îl înconjurară țopăind, hop încoace, hop încolo – dansul macabru al păsărilor răpitoare. Priveau în toate direcțiile, se aplecau, gata să

își ia zborul la cea mai mică înfiorare a frunzelor sau a vântului între gunoaie, și tot așa, hop încoace, hop încolo, strânsă cercul până îl avură sub cioc. Un croncănit feroce dădu semnalul de atac. Momâie se trezi: era în picioare și deja se apăra... Un vultur mai îndrăzneț își împlântase clonțul în buza lui de sus, străpungând-o până la dinți, ca o săgeată, în vreme ce restul prădătorilor își disputau ochii și inima, cu lovituri de cioc. Cel care îi prinsese buza se opinea să i-o smulgă, fără să-i pese că prada este vie, și ar fi reușit, dacă Momâie, care tot dădea înapoi, nu s-ar fi rostogolit într-un hău mizerabil, între nori de praf și resturi închegate care se prăvăleau grămadă.

Se lăsă seara. Cer verde. Câmp verde. În cazărmi răsunau goarneau de la șase, nărav de trib vigilent, de piață medievală asediată. În închisori începea agonia prizonierilor, omorâți cu ani în loc de gloanțe. Orizonturile își retrăgeau căpșoarele în interiorul orașului, melc cu o mie de capete. Unii se întorceau de la audiențele prezidențiale, favorizați sau nenorociți. Lumina tripourilor spinteca întunericul.

Idiotul se lupta cu fantoma vulturului, pe care o simțea asupra-i, și cu durerea din piciorul rupt în cădere, o durere insuportabilă, neagră, care smulgea viața din el.

Toată noaptea se tângui, când încet, când tare, iar încet, iar tare, ca un câine rănit...

...Iriii, iriii, ir... Iriii, iriii, ir...

Iriii-i-iriii-i-iriii-i-iriii..., i-iriii..., i-iriii...

Printre buruienile pe care gunoaiele orașului le preschimbau în flori superbe, lângă un ochi de apă dulce, creierul idiotului înțețea furtuni în micul univers din capul lui.

...I-i-ir... I-i-ir... I-i-ir...

Febra îi despica fruntea cu gheare de oțel. Disociere de idei. Elasticitatea lumii în oglinzi. Disproporție fantastică. Uragan delirant. Fugă vertiginoasă, orizontală, verticală, oblică, nou-născută și moartă în spirală...

Curbădecurbăîncurbădecurbăcurbădecurbăîncurbănevasta lui Lot. (Ea o fi inventat Loteria?) Catârrii care trăgeau tramvaiul se transformau în nevasta lui Lot și neclintirea lor îi irita pe vizitii, care nu se mulțumeau să-și rupă bicele pe spinările lor și să arunce cu pietre în ei, câteodată îi invitau pe domni să facă uz de armă. Cei mai onorabili purtau spade ascunse în bastoane și cu împunsături reușeau să urnească animalele.

...Iriii, iriii, ir...

I.N.R.Idiotule! I.N.R.Idiotule!

...Iriii, iriii, ir...

Ascuțitorul își ascute dinții ca să râdă! Ascuțitori de râs!
Dinți de ascuțitor!

– Mamăăă!

Strigătul bețivului îl zguduia.

– Mamăăă!

Luna, înfoiată între nori, strălucea puternic. Pe frunzele jilave, albeața ei căpăta luciul și cromatica porțelanului.

Uite, îi iau...!

Uite, îi iau...!

Uite, îi iau pe sfinți din biserică și-i duc să-i îngroape!

Vai, ce veselie, vai, că-i duc să-i îngroape, vai, că-i duc să-i îngroape, ce veselie, vai!

Cimitirul e mai vesel decât orașul, mai curat decât orașul!
Vai, ce veselie că-i duc, vai, să-i îngroape!

Ta-ra-ra! Ta-ra-ri!

Tit-tit!
Tararara! Tararari!
Simbaran, bam, bam, simbaran!
Păinotrestiplicticârno-haha-ahahaha-turcul-la-poartă-
ahahaha!

Tit-tit!

Simbaran, bam, bam, simbaran!

Călcând totul în picioare, înainta cu salturi mari de la un vulcan la altul, din stea în stea, din cer în cer, pe jumătate treaz, pe jumătate adormit, printre guri mari și mici, cu dinți și fără dinți, cu buze și fără buze, cu buze duble, cu păr, cu limbi duble, cu limbi triple, care îi strigau: „Mamăăă! Mamăăă! Mamăăă!“

Tu-tuuu!... Se suia în trenul de navetiști ca să se îndepărteze repede de oraș, îndreptându-se spre munții care păreau leagăn pentru vulcani, dincolo de turnurile de radiocomunicații, dincolo de abator, dincolo de fortul de artilerie, pateu umplut cu soldați.

Însă trenul se întorcea de unde plecase, ca o jucărie legată cu sfoară. Când intra în gară – hâța-hâța, hâța-hâța –, îl aștepta o precupeață fonfăită, cu părul ca nuiielele din care îi era făcut coșul, care îi striga: „Pâine pentru idiot, pocitanie?... Apă pentru idiot! Apă pentru idiot!“

Urmărit de precupeață, care îl amenința cu o strachină de apă, alerga spre Poarta Domnului, dar când ajungea... „MAMĂĂĂ!“ Un strigăt..., un salt..., un om..., noaptea..., lupta..., moartea..., sângele..., fuga..., idiotul... „Apă pentru idiot, pocitanie! Apă pentru idiot!“

Durerea din picior îl trezi. Simțea un labirint în oase. Pupilele i se întristară la lumina zilei. Vrejuri adormite,

spuzite cu flori frumoase, chemau la odihnă sub umbra lor, lângă răcoarea unui izvor care își scutura coada înspumată de parcă între mușchi și ferigi s-ar fi ascuns o veveriță argintie.

Nimeni. Nimeni.

Momâie se cufundă iarăși în noaptea ochilor săi. În același timp, se lupta cu durerea, căuta o poziție pentru piciorul rupt și își ținea cu mâna buza sfâșiată, să nu cadă. Dar când își desceștă pleoapele calde, ceruri de sânge trecură peste el. Între străfulgerări gonea umbra viermilor, transformată în fluture.

Întoarse spatele delirului care suna din clopoțel. Înghețată pentru muribunzi! Vânzătorul de înghețată vine cu viaticul! Popa vinde înghețată! Înghețată pentru muribunzi! Cling-cling! Înghețată pentru muribunzi! Trece viaticul! Trece vânzătorul de înghețată! Scoate-ți pălăria, mutălău bălos! Înghețată pentru muribunzi!...

Ceea ce încântă în mod special transformând această carte demonică, plină de episoade atroce, într-o operă de artă autentică este structura sa formală și, mai ales, limbajul. Prin acestea, *Domnul Președinte* a reprezentat un nou început în literatura de limbă spaniolă.

MARIO VARGAS LLOSA

Domnul Președinte, ca orice mare operă literară, poate fi citită într-o cheie universală și atemporală, ca o narațiune proaspătă în care se îmbină experimentul cu dorința de a clarifica secretele regimurilor dictatoriale. Asturias se joacă cu limbajul, dând un sens politic clasic acestei proze avangardiste.

LUIS MATEO DÍEZ

Într-un anumit fel, toată opera sa, la fel ca toate operele autentice, este autobiografică.

ARTURO USLAR PIETRI

